

Chr. Spiritualiteit etappe 17 Kloosterpad Groningen

[LAUREL GASQUE](#)

Caspar David Friedrich: De stadia van het leven

Kwetsbaar maar niet alleen

Aan het eind van het jaar zijn we gewoon na te denken over de gang van ons leven. We bevinden ons allemaal in verschillende stadia. Sommigen kijken slechts een jaar terug, anderen een heel leven. Of we kijken vooruit naar de dood die onverbiddelijk voor ons ligt.

In 1835, het jaar dat Caspar David Friedrich dit schilderij maakte, kreeg hij een beroerte. En ook al zagen zijn tijdgenoten hem als een belangrijk schilder, toch leefde hij in armoede. Hij heeft dus de dieptepunten van het leven aan de lijve ondervonden, waardoor zijn werk een diep begrip laat zien van de kwetsbaarheid van een mensenleven.

De stadia van het leven schildert een rustig tafereel, waarbij we over de zee uitkijken naar de horizon. We zien vijf figuren op een kleine rotsige heuvel aan een haventje. Vooraan staat een oudere man naar de zee te kijken. Dichter bij de zee bevindt zich een man van middelbare leeftijd die onze richting op kijkt. Op de punt van de

Pelgrimeren
in Groningen

landtong zijn twee kinderen een vlag aan het hijsen, terwijl een vrouw zich naar hen toe buigt. Al de volwassenen wijzen naar de kinderen.

Op zee varen vijf zeilschepen als een echo van de vijf mensen: twee kleine boten vooraan, een groot schip in het midden dat zijn zeilen hijst of viert en twee schepen met volle zeilen aan de horizon. Het is onduidelijk of de schepen komen of gaan.

De familie op de voorgrond vertegenwoordigt drie generaties die staan voor verleden, heden en toekomst, terwijl de schepen verwijzen naar onze reis door het leven. De gegoede man in de bloei van zijn leven in het midden met het fiere schip achter zich wenkt ons met zijn rechterhand naar het heden. Met zijn naar zijn nageslacht wijzende linkerhand vertelt hij ons dat de kinderen de toekomst zijn. De links waarschijnlijk wegvarende boot zinspeelt op onze laatste reis naar de eeuwigheid, waarvan de afloop ons allen onbekend is.

Op de schilderijen van gelovige Friedrich fungeert het landschap nooit slechts als ‘achtergrond’, maar geeft het Gods aanwezigheid in ons dagelijks leven door middel van zijn schepping weer – niet op een pantheïstische manier, maar geworteld in een traditie die Gods Woord leest in Schrift en schepping. Helemaal links zien we drie tegen elkaar staande stokken een driehoek vormen als verwijzing naar de Drie-eenheid. Ook de heuvel waarop de figuren staan heeft de vorm van een driehoek – ons leven is gebaseerd op de heilige Drie-eenheid – terwijl ook een ‘drie-eenheid’ van schepen de mensfiguren omgeeft. Naast al de symboliek die aanwezig is in de andere voorwerpen op het land springt vooral het kruis in het oog dat gevormd wordt door de twee lichtbanen in het water.

Toch is het werk van Caspar David Friedrich niet eenduidig. Zijn de schepen op weg naar onzekere verten of komen ze aan in de veilige haven? Zien we een opgaande of ondergaande zon? Of beide, want voor sommigen van ons gaat de zon op en voor anderen onder. Op welke plek op onze levensreis we ons ook bevinden, in het nieuwe jaar hebben we allemaal Gods genadevolle aanwezigheid nodig, in overvloed.

Caspar David Friedrich: *De stadia van het leven*, 1835, olieverf op doek, 72 x 94 cm, Museum der bildenden Künste, Leipzig.

Caspar David Friedrich (1774-1840) werd geboren in Greifswald bij de Oostzee als de zesde zoon van een zeepezieder. Hij was een Duits schilder en tekenaar uit de periode van de Romantiek. Hij zakt in 1787 door het ijs bij het schaatsen en wordt gered door zijn broer, die daarbij verdrinkt. Het blijft een levenslang trauma. Van 1794-1798 studeert Friedrich aan de Academie van Kopenhagen. In 1798 gaat hij naar Dresden en verblijft daar de rest van zijn leven, vanaf 1824 als professor aan de Academie van Dresden. In 1835 raakt hij na een beroerte gedeeltelijk verlamd. Na zijn dood in 1840 wordt hij spoedig vergeten, maar aan het begin van de 20e eeuw herontdekt. Hij was bevriend met Goethe en Novalis.

Laurel Gasque is Associate Editor van ArtWay. Ze schreef *Art & the Christian Mind: The Life & Work of H.R. Rookmaaker*. Ze doceert kunstgeschiedenis aan Trinity Western University (Langley, BC, Canada) en over christendom en beeldende kunst aan Regent College (Vancouver, BC, Canada).

ArtWay beeldmeditatie 30 december 2012